

PETAR ŠIMUNOVIĆ

ONOMASTIČAR

Dvije su točke na hrvatskome zemljovidu bitno odredile životni put akademika Petra Šimunovića: selo Dračevica na rodnome otoku Braču te tri akademijine zgrade u samome središtu Zagreba: zgrada na Strossmayerovom trgu br. 2 u kojoj je smješten Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, kojemu je Petar Šimunović posvetio gotovo čitav svoj radni vijek, zgrada u Hebrangovoj ulici br. 1 u kojoj je smješten Razred za filološke znanosti u kojemu akademik Petar Šimunović od 2004. godine obnaša dužnost razrednoga tajnika te napokon sama palača Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na Zrinskome trgu 11.

Akademik Petar Šimunović rodio se u Dračevici na otoku Braču godine 1933. Svoj rodni Brač napušta pohađajući klasičnu gimnaziju u Splitu nakon koje upisuje Filozofski fakultet u Zagrebu. Diplomirao je 1958. godine hrvatski jezik i južnoslavenske jezike te francuski jezik, a na istome je sveučilištu magistrirao g. 1964. i doktorirao 1970. s temom *Toponimija otoka Brača*. Rodni je Brač, a osobito slikovito mjesto Dračevica u njegovoj unutrašnjosti, uvijek bio i ostao trajnom temom njegovih znanstvenih interesa. Opisu bračkih govora, bilježenju i tumačenju otočne povijesti kroz prizmu bračkih imena posvetio je Petar Šimunović nebrojene svoje radove, od prvih kratkih zapisa s terena, doktorske disertacije, mnogobrojnih predgovora i pogovora bračkim pjesnicima, višekratno objavljivanim iznimno zanimljivim višejezičnim izdanjima vodiča po otoku do velikoga bračkog rječnika za koji godinama marno prikuplja i obrađuje cjelokupno leksičko blago otoka.

Gotovo je sav svoj radni vijek, od godine 1964. do odlaska u mirovinu krajem 2003., Petar Šimunović proveo u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, proživljavajući s tim institutom desetljećima i one teške trenutke zatiranja hrvatskoga imena, i one radosnije u kojima je naziv hrvatskoga jezika napokon našao svoje mjesto i u imenu Instituta. Godine 1970. izabran je za znanstvenog suradnika, a g. 1979. za znanstvenog savjetnika. U Institutu je godinama bio pročelnikom Odjela za povijest hrvatskoga jezika, dijalektologiju i onomastiku

i voditelj projekta *Onomastička istraživanja u Hrvatskoj* te član uredništva institutskoga časopisa *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Godine 1991. izabran je za redovitoga člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Predsjednik je Onomastičkoga odbora pri Razredu za filološke znanosti HAZU, član akademijinih odbora za etimologiju, leksikologiju i dijalektologiju te glavni urednik akademijina časopisa *Folia onomastica Croatica*. Od godine 2004. obnaša dužnost tajnika Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i član je njezina predsjedništva.

Petar Šimunović jedan je od najplodnijih hrvatskih jezikoslovaca. Opus njegovih znanstvenih, stručnih i drugih radova broji više od 400 jedinica, a iz priložene je cjelovite bibliografije razvidno da je uz znanstvene radove iz područja u prvome redu onomastike i dijalektologije objavio i niz priloga iz područja povijesti i kulture rodnoga Brača te niz priloga o znamenitim hrvatskim i europskim jezikoslovcima. Kao autor ili suautor objavio je više od dvadeset knjiga i monografija. Iako je Petar Šimunović neprijeporno vodeći hrvatski onomastičar, njegovi se znanstveni interesi nikako ne ograničuju samo na hrvatsko i slavensko imenoslovlje već u mnogim svojim radovima obrađuje dijalektološke i jezičnopovijesne teme.

Od samoga je početka znanstvena djelatnost Petra Šimunovića nadilazila hrvatske pa i južnoslavenske okvire. Sudjelovao je u organizaciji i s izlaganjima na mnogobrojnim međunarodnim onomastičkim i slavističkim konferencijama i znanstvenim skupovima, održao je mnogobrojna predavanja na stranim sveučilištima i aktivno sudjelovao na mnogim međunarodnim znanstvenim projektima. Nekoliko je puta boravio i radio na sveučilištima u inozemstvu. Tako je primjerice na Slavenskome institutu Sveučilišta u Kölnu boravio od 1972. do 1974. kao stipendist Humboldtove zaklade, a od g. 1994. do 1998. kao lektor i gostujući profesor. Tijekom njegova dugogodišnjega boravka u Njemačkoj bitno se povećao broj studenata kroatistike i interes za kroatističke teme te je Slavistički institut iz Kölna njemu u čast organizirao g. 1998. međunarodni znanstveni skup. Dio referata održanih na tome skupu, koji su posvećeni slavenskim onomastičkim temama s posebnim obzirom na hrvatsku onomastičku znanost, objavljen je u 6. broju ovoga časopisa 1997. godine.

Akademik Petar Šimunović član je mnogih hrvatskih i međunarodnih znanstvenih organizacija. Bio je tajnikom Međunarodnoga slavističkog komiteta (od 1975. do 1979.). Član je Međunarodnoga povjerenstva za slavensku onomastiku sa središtem u Krakówu (Poljska), u čijoj je organizaciji tiskana monumentalna dvosvezačna enciklopedija slavenske onomastike za koju je izradio sve priloge koji se odnose na Hrvatsku. Od godine 1975. član je i Međunarodnoga vijeća za onomastičke znanosti (*International Council of Onomastic Sciences*) za čiji je časopis *Onoma*, koji izlazi u Leuvenu u Belgiji, godinama sastavljao i objavljivao

hrvatsku i južnoslavensku onomastičku bibliografiju. U suautorstvu s V. Putancem izradio je *Retrospektivnu onomastičku bibliografiju* za razdoblje do g. 1975., koja je, od dosada objavljenih, najsveobuhvatnija onomastička bibliografija slavenskih jezika. U sklopu rada na projektu *Onomastička istraživanja u Hrvatskoj* u suautorstvu s D. Brozović Rončević i I. Schaub-Gomerčić izradio je i drugi dio onomastičke bibliografije za razdoblje 1975.–2000. godine. Za višejezični priručnik slavenske onomastike *Grundsystem und Terminologie der slavischen Onomastik* izradio je i uglavnom normirao hrvatsko onomastičko nazivlje, a surađivao je i na međunarodnome izdavačkom projektu koji je iznjedrio monumentalno izdanje *Name Studies : An International Handbook of Onomastics* (Berlin–New York 1995).

Za *Hrvatski dijalektološki atlas* i *Općeslavenski dijalektološki atlas* obradio je više desetaka punktova, uglavnom s područja čakavskoga dijalekta. Rezultate kontinuiranoga dugogodišnjega terenskoga rada izložio je u mnogobrojnim znanstvenim radovima, a leksičku građu objedinio u troknjižnome rječniku čakavštine srednjodalmatinskih otoka, s kazalom i izvornim tekstovima, najopsežnijem djelu slavenske dijalektalne leksikografije. Pod naslovom *Čakavisches-deutsches Lexikon*, u suautorstvu s M. Hrastom i pod uredništvom R. Olescha rječnik je objavljen u Njemačkoj (1979.–1983.). S antropolozima P. Rudanom i A. Sujoldžić surađivao je na interdisciplinarnom proučavanju leksika hrvatskoga priobalja.

Iako je prinos Petra Šimunovića hrvatskoj dijalektologiji neprocjenjiv, ipak, od prvih početaka njegova znanstvena rada, onomastika mu predstavlja temeljni interes. Hrvatska je onomastika utemeljena u prvoj polovici XX. stoljeća, u prvome redu djelima Petra Skoka te je u to doba bila ravnopravno postavljena uz bok europske onomastičke znanosti. Petar Šimunović nastavio je onomastička istraživanja na Skokovim zasadama, ali ih je pritom i znatno unaprijedio u skladu sa suvremenim jezičnim dostignućima. U svojem se znanstvenom radu nije ograničavao samo na dijakroniju i mladogramatičarska etimološka tumačenja imena već je osobitu pozornost posvećivao dijalektološkim istraživanjima na terenu, sinkronim opisima pojedinih organskih govora, sociološkim elementima koji su utjecali na etiologiju imena i funkcioniranje imena u kontekstu jezične i društvene zajednice. Godinama je obilazio i najzabitija hrvatska naselja, u Hrvatskoj i na drugim područjima gdje žive Hrvati, sustavno skupljajući onomastičku i dijalektološku građu koju je zatim analizirao uspoređujući na terenu prikupljeni leksički materijal s rezultatima do kojih je došao proučavanjem povijesnih pisanih vrela. Uviđajući da hrvatski toponimi kao najstariji spomenici naše jezične, ali i političke prošlosti nestaju pred naletima stalnih migracija i ubrzane urbanizacije, nastojao je zaboravu istrgnuti, popisati i objasniti što veći

broj imena. Skupljao je i obrađivao toponimijsku i antroponimijsku građu duž cijele hrvatske obale, obišao je gotovo sve naše otoke i Istru, ali nije zanemario ni hrvatsku unutrašnjost te je istraživao i na području Like, Slavonije, Banovine itd. Rezultati toga rada razasuti su po mnogobrojnim hrvatskim i inozemnim časopisima i zbornicima te je u Hrvatskoj, ali i u svijetu akademik Šimunović poznat i priznat kao “metafora” hrvatske onomastike današnjice, kao što je to Petar Skok bio u svoje doba.

Suvremeni je pristup toponomastičkim istraživanjima Petar Šimunović izgradio na temelju zemljopisnih imena rodnoga otoka Brača koju je obrađivao kao temu svoje doktorske disertacije. Knjiga *Toponimija otoka Brača* objavljena je godine 1972. u Supetru kao X. knjiga “Bračkoga zbornika” te u drugome prerađenom i dopunjenom izdanju godine 2004. pod naslovom *Bračka toponimija*, kao prva knjiga njegovih sabranih djela u izdanju Golden marketinga – Tehničke knjige. Ta knjiga i danas predstavlja u slavenskoj onomastici uzorno djelo koje je mnogim onomastičarima poslužilo kao “metodološki priručnik” za sustavnu obradbu neke onomastički zatvorene cjeline na dijakronoj i sinkronoj razini. U njoj je Šimunović na temelju arhivskih, jezičnopovijesnih i terenskih istraživanja sustavno obradio i protumačio bračke toponime u povijesnome slijedu, od starohrvatskih imena zabilježenih u *Povaljskoj listini* do današnjega doba.

Otok Brač, međutim, samo je najcjelovitije opisan otok u opusu Petra Šimunovića koji je godinama obilazio i proučavao hrvatsku jadransku toponimiju od krajnjega sjeverozapada Istre do konavoskoga jugoistoka. Veći dio radova koji se odnose na toponimiju hrvatskoga jadranskoga područja objedinio u knjizi *Istočnojadranska toponimija* objavljenoj 1986. u Splitu. Ta je knjiga dobila mnogobrojne pozitivne prikaze i ocjene u hrvatskim i inozemnim časopisima. U njoj je, kao i u mnogobrojnim drugim onomastičkim radovima, Šimunović osobitu pozornost posvetio analizi hrvatsko-romanskih jezičnih dodira u svjetlu imenskih potvrda, posvjedočujući u toponimima hrvatsku prisutnost znatno ranije nego što nam to često govore povijesna vrela.

Kao svestrani onomastičar koji je u svojim znanstvenim radovima dotaknuo gotovo sva područja onomastičke znanosti, Šimunović je jednakim marom desetljećima proučavao i hrvatsku antroponimiju, smještajući ju u širi slavenski i europski kontekst. Uz mnogobrojne pojedinačne studije, s Valentinom Putancem uredio je *Leksik prezimena SR Hrvatske*, koji, iako je izdan 1976. u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, svojim opsegom i iscrpnošću i danas pruža neiscrpno vrelo podataka za proučavanje hrvatske antroponimije. U suautorstvu s Josipom Bratulićem objavio je u tri knjige *Prezimana i naselja u Istri*. (1985.–1986.), djelo koje nepobitno svjedoči o hrvatskim naseobinama u gotovo čitavoj Istri, te o hrvatskoj provenijenciji mnogih prezimena koja su bila nasilno talijanizirana.

Najpopularnije i široj javnosti najpoznatije djelo Petra Šimunovića sigurno je cjelovit prikaz rasprostranjenosti i tumačenja hrvatskih prezimena. Knjiga je prvi put izdana g. 1985. pod naslovom *Naša prezimena*. Drugo prerađeno i dopunjeno izdanje pod naslovom *Hrvatska prezimena* u izdanju Golden marketinga tiskano je godine 1995. i vrlo brzo rasprodano. Oba su izdanja te knjige iznimno pozitivno dočekana ne samo od znanstvene već i od šire javnosti. U njima autor daje sustavan pregled razvitka, motivacije i rasprostranjenosti većine hrvatskih prezimena, ali i teoretske okvire njihova nastanka. Osobitu pozornost zaslužuje njegova analiza razvoja imenske formule kod Hrvata od prvih zabilježenih vlastelinskih prezimena iz XII. stoljeća, jer Hrvati su prvi od svih Slavena prihvatili nasljedna prezimena.

Ovaj sažeti prikaz znanstvenoga lika akademika Šimunovića ne bi bio potpunim ako se ne bi istaknuo još jedan od aspekata njegova djelovanja, njegov aktivni doprinos popularizaciji onomastičke znanosti. Petar Šimunović sudjelovao je u nebrojenim radijskim i televizijskim emisijama, te objavio niz manjih priloga u dnevnom tisku i popularnim časopisima. Na taj je način onomastiku približio ne samo znanstvenicima već i mnogo širemu krugu zainteresiranih pojedinaca, iz kojih se potom mogu iznjedriti novi budući znanstvenici. Mnoge je “pričice” o hrvatskim imenima P. Šimunović približio čak i stranim turistima objavivši u više izdanja i na raznim jezicima jedinstven i iznimno slikovit vodič otoka Brača, kao uzorno djelo hrvatske turističke promidžbe. Suradivao je i kao suautor u mnogim monografijama, katalogima arheoloških i drugih izložaba, pisao je predgovore zbirka dijalekatne poezije i uvijek se odazivao pozivu za promocijom rodnoga Brača.

I na koncu, trajan je trag u hrvatskome jezikoslovlju Petar Šimunović neprijeporno ostavio trajnom brigom o “onomastičkome podmlatku”, “zarazivši” onomastikom mnogobrojne svoje studente i znanstvene sljednike. Godinama se je zdušno zalagao za uvođenje onomastike na redovit i postdiplomski studij, kao što je to praksa u mnogim slavenskim i drugim europskim zemljama. Bio je mentorom ili članom komisije većini magistranata i doktoranata koji su na hrvatskim sveučilištima svoje radnje izrađivali iz područja onomastike.

Sav taj rad nije ostao nezapažen. Godine 1983. dobio je republičku nagradu za istaknutu znanstvenu djelatnost, godine 2001. nagrađen je najuglednijom znanstvenom nagradom Sabora Republike Hrvatske za cjelokupno znanstveno djelo, a 2003. godine nagradom za životno djelo Općine Pučišća “u ime svih općina na Braču i grada Supetra”. Njegove kolege iz Instituta, u kojem je proveo gotovo sav znanstveni vijek posvetili su mu godine 1993. zbornik svojih radova *O Šimunovićevoj šezdesetoj obljetnici života i tridesetoj obljetnici njegova znanstvenoga rada (Rasprave Zavoda za hrvatski jezik XIX.)*. Već je spomenut međunarodni znanstveni skup Šimunoviću u čast o njegovoj 65. godišnjici života,

koji mu je vrlo svečano priredio Slavistički institut iz Kölna u senatskoj dvorani toga vrlo staroga europskog sveučilišta, a bio je posvećen slavenskoj onomastici s posebnim obzirom na hrvatsku onomastiku.

Znanstveni je opus akademika Petra Šimunovića sveobuhvatan, cjelovit i osobito plodan, i to promatrajući ga i izvan okvira hrvatskoga jezikoslovlja. Mnogobrojnost i raznovrsnost priloga u ovome zborniku njemu posvećenomu bjelodano svjedoče o ugledu koji Petar Šimunović uživa i u međunarodnoj znanstvenoj zajednici. Petar Šimunović neprijeporno je najcjenjeniji hrvatski onomastičar, u Hrvatskoj, ali i u svijetu poznat i priznat kao “metafora” hrvatskoga imenoslovlja. Desetljećima marno prikupljajući i tumačeći hrvatska imena, podario nam je trajne spomenike pamćenja jer, kako sam ističe, »narod koji izgubi sjećanje, gubi i svoj identitet«.

Dunja Brozović Rončević